

etdikdən sonra, türbələrə xitabən müəssir [təsiri] bir nitq irad etdi [nitq söylədi].

Nitq bə'dində [sonrasında] qaimməqam Yusifzadə Əliheydər bəy əfəndi şühədə türbələri təmiri üçün xüsusi bir ianə dəftəri açdığını general həzrətlərinə ərz və bəyan etdi. General həzrətləri isə bu məqsədə 1000 manat və vali cənabları isə dəxi 1000 manat ianə etdiklərini izhar etdilər.

Bununla məclis xitam bulub, zatları [özləri] üçün hazırlanan xanəyə övdət etdilər [qayıtdılar].

Demək olar ki, ələlümüm əhalimiz hökumət tərəfindən göndərilən bu möhtərəm qonaqları layiqi vəch üzrə istiqbal etdilər.

Bu günlərdə əhalidən gələn ərzi-hallarla [ərizələrlə] məşğul bulunurlar.

[Rüstəm] İskəndərzadə

Satılır

Çadrovı və Spasski küçələrin küncündə, 51 nömrəli mülkdə, üçqapılı bir baqqal mağazası satılır. Mağazada elektrik işığı və telefon dəxi vardır. Xahiş edənlər bu adresə müraciət edə bilərlər: Çadrovı və Spasski küçələrin küncündə Kərbəlayı Qasım Vəlizadənin mağazası.

Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Qismi-rəsmi

səh. 141. “işləri ilə iştiğal etmək”: qəzetdə “iştiğal” yerinə “işğal” getmişdir.

Hacı-Tərxanda

səh. 142. “şabanın 3-də”: miladi tarixlə mayın 4-də.

“(?)”: sual işarəsi qəzetdə var.

Dağıstanda böhran

səh. 143. Bu yazıda çoxsaylı imla və üslub xətalı var idi; mümkün mərtəbədə düzəlməyə çalışdıq və düzəlişləri bir-bir qeyd etməyə ehtiyac görmədik. Eləcə də bəzi sözlər, lüğət mənasından az-çox fərqli mənada işlədilmişdir; kvadrat mötərizələrdə yazı müəllifinin nəzərdə tutduğu mənəni göstərməyə çalışdıq.

Tətili-ümumi

səh. 145. “Bir neçə gün bundan iləri...”: qəzetdə bu cümlənin əvvəlində “1” rəqəmi qoyulmuşdur; belə görünür ki, buna ehtiyac yoxdur.

Azərbaycanda

səh. 149. “Banka (vətəgəyə)”: indiki Neftçala rayonu ərazisindəki Bankə qəsəbəsi nəzərdə tutulur.

Bazar, 11 may 1919-cu il, nömrə 177

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 10 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 11 mayıs 1919 sənə.

Türk və islamliğa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırncı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Hacı Qəni Hüseynov öz sevgili oğlu **Məhəmmədəğa Hacı Qəni oğlu Hüseynovun** 8 may[da], Məşqət [Maştağa] kəndində vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə [böyük bir hüzn və kədərlə] öz qövm-əqrəbə və dost-aşnalarına məlum edir.

Mərhumun cənəzəsi şənbə günü 10 may[da] Məşqət kəndində dəfn olunubdur. Pəsməzar [yas məclisi] Məşqət kəndində öz bağlarında olacaqdır.

BİRİNCİ MÜSƏLMAN TƏVƏLLÜDXANASI

Yekşənbə [bazar] günü may ayının 11-də mama Gövhər xanım Qazızadə tərəfindən müsəlman qadınlılarına məxsus olmaq üzrə xüsusi təvəllüdxana [doğum evi] açılır. Vəz'i-həml edənlər [yükünü yerə qoyanlar; doğanlar] hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Doktor Tsentner konsultasiya icra edir. Armyanski 13, telefon 57-39.

ELAN

1919-cu ildə, mayıs 12[-də], bazar er-

təsi günü saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan edilir.

SIYASI İMTAHAN

Elan edilmiş və hökumətimizlə bərabər millətimiz və millətimizin siyasətən ziyalı qismini təşkil edən fəhlə və əmələlərimiz tərəfindən ustadlıqla söndürülmüş olan zabastovka [tətill] Azərbaycan üçün siyasi bir imtahan idi.

Bu bir böyük imtahan idi ki, bütün dost, düşmən və bitərəflərin nəzər-diqqətləri bizdə olub deyirdilər ki, görək bu Azərbaycan türk və islamları ki, müstəqil yaşamaq və öz-özlərini dolandırmaq istəyirlər, bu siyasi imtahandan keçə biləcəkm, yoxsa bacarmayıb basılacaqmıydılar və əvvəldən müəyyən edilib dəftərə yazılmışdı ki, əgər biz bunun kimi ağır siyasi imtahanı layiqi ilə verə bilərsək, müstəqil yaşamağa, öz-özümüzü beduni-qəyyum [qəyyumsuz] dolandırmağa layiq bir millət, bir dövlət əfradı [fərdləri] olduğumuzu bütün aləm qarşısında isbat edərik. Vəilla [yoxsa] özümü zə qəyyum tikmək, özgələri üstümü zə hakim qoymaq lazım gələcəkdir. O

hakimin və o qəyyumun da bizimlə nə tövr dolanacağı və yaşamağa layiq olmayan bir millətlə nə günə [nə cür] rəftar edəcəyi məlumdur.

İmtahan ağır imtahan idi.

Bizi imtahana çəkənlərin əsil məqsədləri bizi yıxmaq, əzmək və məhv etmək olduğundan, qabağımıza o dərəcə ağır suallar qoymuşdular ki, hər birisinin cavabı öz-özlüyündə xüsusi bir müşkülət törədirdi.

Onlar, bir kəlmə, istəyirdilər ki, bizim əlimizi, ayağımızı hər bir bənd və bə-rəmizi [bütün keçidlərimizi, əl-qolumuzu] möhkəm-möhkəm bağlayıb, sarıyıb yerə yıxsınlar və meyit kimi hərəkətsiz düşmüş bədənimizə işarə edib kənardan baxan dost və düşmənlərə rişxənd və istehza ilə desinlər ki:

— Baxın! Müstəqil yaşamaq iddiasında olan bu diri ölüyə və ölü diriyyə ki, siz bundan yaşayış iqtidarı gözləyirsiniz. Bunun nə başı başdır ki, özündən və mühitindən xəbəri olsun, nə qolunda bir qüvvət vardır ki, özünü müdafiə etsin, nə ayağında istiqamət var ki, ayaq üstə dura bilsin! Özün[ü] bir dəstə qandırıcıların kəməndinə giriftar edən bu millət daima zəncirbəndi-əsərət olmağa layiqdir!

Lakin şükür olsun ki, böylə olmadı. Millət imtahandan keçdi və parlaq bir surətdə keçdi! İmtahanın ən ağır fəhlə və əməllərimiz üzərində idi. İqtisadi zabastovka deyə onların gözlərinə pərdə çəkmək istənildi. Fəqət fəhlə və əməllərimiz pərdəni yırtıdılar. Yırtıb da arxasında görünən siyasi cəhətləri dərk etdilər. Dərk edib də dedilər ki:

— Biz istiqlalımızı satmaq, millətimizi

məhv və nabud [yox] etmək, vətənimizi xarabazara döndərmək istəmirik! Biz candan əziz tutduğumuz Azərbaycanımızı dünən bolşeviklərlə “hökumətlik” üstündə qarışıq-qarışıq salan [vuruşan, tutuşan], bu gün isə bolşevikləri köməyə çağırın, dünən ingilislərə yalvaran, bu gün ingilisləri söyən Çurayev, Anaşkin və Mikoyanların həvavü-həvəsinə, keyfəmayəşasına [özbaşınalığına] qurban etmək istəmərik.

İmtahan parlaq bir surətdə keçdi. Dost sevindi, düşmən yandı!

Azərbaycan türk və islamı müstəqil yaşamağa qabil, diri, səlaməti-əqlü səlaməti-bədənə malik [əqli və fiziki cəhətdən sağlam] siyasi bir vahid olduğunu yar və əğyar [dost və düşmən] nəzərində isbat etdi!

Ola bilsin ki, gələcəkdə bizim üçün daha ağır imtahanlar hazırlanır. Fəqət biz daha qorxmuruq. Zira bugünkü ağır imtahandan keçmək üçün biz bütün qüvvəmizi sərf etməyə lüzum görmədik, çətin imtahanı asanlıqla keçdik. Bundan daha ağır imtahanları keçmək üçün kifayət qədər qüvvəmiz olduğu aşkar oldu. Düşmənlərimizin gələcək hiylə və təzvirlərinin [fırıldaqlarının] dəxi hər dəfə müvəffəqiyyətsizliyə düşərəcəyinə bugünkü əzmimizdən pey aparmaq [qənaət gətirmək] olar.

Qoy indi bu imtahanı gözlə görən biterəf hakimlər dəftərlərində bunu qeyd etsinlər və ümuma oxutsunlar ki:

— Azərbaycan türk və islamlarının azadlığına toxunulmasın! Onlar bu azadlığa layiqdirlər!

Ü. Hacıbəyli

MƏCLİSİ-MƏBUSAN VƏ TƏTİL

6 may 1919

(İclas saat 11.10 dəqiqədə açılır.)

Sədr: Həsən bəy Ağayev.

Katib: Əhməd Cövdət Pepinov.

Sədr - İclasa davam edirik. Bu gün növbədəki məsələlərdən savayı hökumətə aid divani-rəyasətə bir sual daxil olubdur. Bu sual iclasın axırında elan olacaqdır. Növbədəki məsələ əhaliyə bilavasitə ziraət [əkinçilik] yardımı edən və ziraətə zərər yetirən amillərlə mübarizədə bulunan təşkilatın Daxiliyyə Nəzarəti ixtiyarından Ziraət və Əmlak Nəzarəti ixtiyarına keçirilməsi haqqında qanun layihəsidir. Məruzəçi Şəfi bəy Rüstəmbəyov.

(Şəfi bəy Rüstəmbəyov layihə haqqında məlumat verdikdən sonra katib layihəni oxuyur.)

Sədr - Söz Parlaman üzvü [Mixail] Vinogradovundur.

(Vinoqradov layihə haqqında danışır. Sonra Abdulla bəy Əfəndizadəyə söz verilir. Layihənin ikinci qiraətinə keçilir. Maddəbəməddə oxunduqdan sonra layihənin üçüncü qiraəti gələn iclasa qalır.)

Sədr - Təklif var ki, növbədəki məsələlər gələn iclasa qalsın. Bu təklifin lehinə və əleyhinə iki natiqə söz verəcəyəm. Abuzər bəy Rzayev, buyurunuz.

[Abuzər bəy] Rzayev - Əfəndilər! Həminə mənə məlumdur ki, bu gün Bakıda tətil başlanıb, elektrik, dəmiryol yatıb. Bu günlərdə vodoprovod da (su kəməri) yatacaqdır.

Qara bəy [Qarabəyli] (yerindən) - Qoymayacağıq.

[Abuzər bəy] Rzayev (davam edir) - Bu tətil iqtisadi olmayıb, siyasi bir tətildir. Bizim düşmənlərimiz sağdan, soldan, hər yerdə baş qaldıraraq istiqlalımızı əldən almaq istəyirlər. Ona görə biz təklif edirdik ki, bu gün bu məsələyə baxılsın. Başqa məsələlər təxirə salınsın, Parlaman və hökumət bu barədə öz tərəfindən nə tədbirlər görəcəyi haqqında məlumat versin.

Sədr - Bu təklifin əleyhinə danışan yoxdursa, səsə qoyuram. Hər kəs bu təklifin tərəfdarıdırsa, əlini qaldırsın. (Əllər qalxır.) Deməli, növbədəki məsələlərin gələn iclasa qalması əksəriyyətlə qəbul olunur. Keçirik təklifə.

(Katib təklifi oxuyur.)

Sədr - Söz Məhəmməd Əmin Rəsulzadəyədir.

Məhəmməd Əmin [Rəsulzadə] - Möhtərəm Məclisi-Məbusan əzası [üzvləri]! Bilirsiniz ki, şəhərimiz indi bir fəvqəladə əhval içərisindədir. Zabastovka elan edilmişdir. Bu tətili elan edənlər Əmələ Konfransı namilə və bu addan sui-istifadə edən bir təşkilatdır. Onlar öz məqsədlərinə iqtisadi deyirlərsə də, fəqət onların məqsədlərinin nədən ibarət olduğu və siyasi olduğu kimsədən ötrü gizlin deyildir. Əgər xalq qismi bu məsələnin əsasına bələd olmasa da, Parlamanı oturan möhtərəm əzaların şəkk-şübhə edəcəklərinə qane deyil.

Ələlümüm [ümumiyyətlə] ticarət və sənayemizin düşərəcəyi vəziyyət müşküldür. Əhval və övzadan [vəziyyətdən] naşi [ötrü] əməllərin də müşkül bir vəziyyətdə olduqlarını kimsə inkar etməz. Onların iqtisadi cəhətdən hallarına müavinət lazımdır. Acqarına, kəmmayə [yox-

sul] ikən bir müşkülət içində işləməyə məcburdurlar. Bu müşkülət ilə bərabər, məmləkət işində işləyən bütün əməllərin idraklı qisimləri anlayırlar ki, ticarət və sənayemiz müşkülət içərisindədir. Bu müşküləti rəf etmək [aradan qaldırmaq] lazımdır. Fəqət bunu yalnız konfransa toplanıb da əməllər adından yerli xalq əməlləri ilə əlaqələri olmayan və özlərinin xüsusi intriqaları üçün əməllərin müşkül mövqedə qalmalarından istifadə edib intriqa çevirən şübhəli bir dəstəmi düşünür? Başqa bir təşkilat yoxdurmu ki, bunu düşünsün? O da, siz burada oturan və milləti təmsil edən məbuslar və sonra da türk xalqı, müsəlman demokratiyasıdır. (*Sağdan və mərkəzdən alqış*) Fəqət onların düşüncələri də başqa, məsələni həll üçün vasitələri də başqa, bizimki də başqadır. Onlar qaş qayırkən göz çıxarmaqdan heç də düşünməzlər. Bizimkilər isə qaş qayımaq istərkən gözü də qorurlar. Onlara şuluq və ixtilal lazımdır, bizə hüriyyət və istiqlal. (*Alqış*) Onlar zahirdə haqq və xoş, batində isə yalan və zəhərli sözlər meydana atırlar. Daha həzrəti Əli əleyhissəlam buyurmuşdur: "Kəlamül-həqq yuradə bil-batıl." Həqiqət bəzi kəlmələr vardır ki, batini örtmək üçün söylənir. Onlar da ortaya bu cür kəlmələr atırlar. Onlar deyirlər ki, Həştərxan yolu açılınsın, oraya neft getsin. Bunu hökumət öz bəyannaməsində də söyləmişdir. Həştərxan yolu açılınsın, ticarət münasibəti başlansın, əməllər işsiz qalmasıdır. Bunlar zahirdə haqq sözlərdir. Fəqət bunun altında batıl bir məqsəd vardır. Onlar bununla vəziyyəti-siyasiyəni bərhəm edib [pozub] Həştərxana neft aparmaqla, Həştərxanı buraya ha-

kim etmək istəyirlər. (*Sosialistlərdən başqa bütün kürsülərdə alqışlar, səslər: Doğrudur, doğrudur.*) Əvət, əfəndilər, məsələ böylədir. Zahirdə iqtisadi tələblər təklif olunur. Tələb olunur ki, stavka artsın, kollektiv [müqavilə] qəbul edilsin.

Əgər, doğrudan da, fəhlələrin halı və mənafeyi-iqtisadiyyələri gözlənilmiş [nəzərdə tutulmuş] olsaydı, əgər arada intriqa və siyasi məqsədlər olmasa idi, digər tələblər də olmalıydı. Əgər Raboçi Konfrans [Fəhlə Konfransı] əməllərin əhvalını gözləmək istəyir, bilməli idi ki, gündən-günə məvacibi artırmaqla iş düzəlməz. Promişlennost [sənaye] hökumət parası ilə dolanır. Stanok [dəzgah] kağız para kəsir, əməllərə paylayırız. Əməllər tələb etməli ki, hökumət öylə təşkilatlar düzəltməyə kömək eylesin ki, əməllərə ucuz buğda, çörək, ət və sair lazım şeylər versin. Əgər Raboçi Konfrans iqtisadi mənafeyi gözləsəydi, bunu deməli idi. Fəqət bundan bəhs olunmayı. Bunu deməyirlər, lakin öylə şeylər tələb edirlər ki, onlarla əsla dərdə çərə olmaz. Bu cür siyasi məsələlər ortalığa ancaq anarxiya və iğtişaşdan başqa bir şey salmaz.

Əfəndilər! Siz bilirsiniz ki, daha hökumət özü kəndi bəyannaməsində elan etdi ki, Hacı-Tərxan [Həştərxan] yolu gərək açılınsın. Hacı-Tərxan yolunun açılmasının nə qədər əhəmiyyətli olduğunu əlbəttə, hökumət düşünür. Fəqət şimdi Əmələ Konfransı hökumətin bu bəyannaməsindən istifadə edərək, hökumət də Hacı-Tərxan yolunun açılmasını istəyir deyə sui-təfsir edir [yanlıs şərh edir]. Azərbaycan Hökumətinin Hacı-Tərxan yolunu açması ilə Çurayev-Mirzəyanların

açmasında fərq vardır. Onu görməyən və idrak etməyən bir fərd tapılmasa gərəkdir. Hökumət Hacı-Tərxan yolunu o vaxt açmaq istər ki, bu xüsusda Sovet Hökuməti müraciət edə və müəyyən şərtləri ola. O şərtlər də bunlardır: Əvvəla, Sovet Hökuməti bizim istiqlalımızı tanıyırmı? Saniyə [ikincisi], bizim daxili işlərimizə qarışmayacağı, Qafqaziya üzərinə hakim olmaqdan qətiyyəni imtina edəcəklərimi? Rus hakimiyyətini buraya tətbiq etmək istəməyəcəklərimi? Bu şərtlər bizim istədiyimiz kimi olarsa, o vaxt, əlbəttə biz neft verərik.

Lakin Fəhlə Konferansiyasında əyləşən və bu gün müvəffəq olan bir taqım sərsərilər qəti surətdə müvəffəqiyyəti əllərinə keçirəcək olarlarsa, bizim ixtiyarımıza, hüququmuza, türk demokratiyasının istiqlalıya təcavüz etməyəcəklərinə kim təminat verə bilər? Onların bizə verdikləri və ortaya atdıqları təklif bir şahmat oyunudur ki, onunla hiyləgəranə bir surətdə yolumuzu kəsib bizi mat qoymaq istəyirlər. Və bununla burada, öylə bir vəziyyət hasil etmək istəyirlər ki, Bakı Fəhlə Konferansı realni bir qüvvəyə istinad etsin, biz istəməz kəndi mənafeyimizi onlara vaxt gəzərək [tapşırıq]. Biz burasını bilməliyiz ki, müstəqil bir millət və camaat ən əvvəl öz qüvvəsinə istinad etməlidir.

Mart faciəsini yaradanlar, bizim onlara istinad edəcəyimizə inanırsalar, qətiyyəni yanılırlar. (*Alqışlar*)

Əfəndilər! Məsələ bu yoldadır. Əməlləri aldatmaq üçün iqtisadiyyata istinad edirlər, fəqət yalan söylədiklərini özləri etiraf edirlər. Fəhlə Konferansiyasında müzakirət əsnasında bu tələbnə-

mə siyasimidir deyə, onlara verilən bir suala qarşı siyasi olduğunu və yalnız ingilislərdən gizləmək üçün onlar iqtisadi bir don geydirdiklərini məlum etmişlərdir. Mən zənn etməyirəm ki, bir taqım Çurayev və Mirzəyanlar ingilislərin gözü qarşısında pərdə asa bilsinlər və ingilislər də o qədər səhl-bavər [asan inanan, sadəlövh] olsunlar ki, nəzərdən gəldikləri məlum olmayanların iğfalına [yalanına] aldansınlar. Bu pərdəni yalnız ingilislərin deyil, rus, erməni və müsəlman əməllərinin də gözündən asmaq istəyirlər. Mən zənn edirəm ki, əməllər Fəhlə Konfransının bu tələbinə səs vermişlərsə də, həqiqəti bildikdən sonra macəracu [avantürüst] olmazlar və Hacı-Tərxan yolunun bizim ixtiyarımızda olmadığını bilə-bilə, heç bir şey əhəmiyyət vermədən “er-kəksən də doğ, dişisən də doğ” deyib bizi müşkül vəziyyətə salmazlar.

Bu zərbə yalnız ingilislərə deyil, eyni zamanda da Azərbaycan hökumətinə, Azərbaycan istiqlalıya aiddir. Bu sadə bir iqtisadi tələb deyildir. Bu, o tələbdir ki, burada Çurayev Savdep hökuməti qurmaq istəyir. Çurayev konfransı Rusiya Savdep hökumətinin Bakıdakı səfərxanası kimi ədd [hesab] olunmalıdır. Beynəlmiləl hüquqda bir hökumət digər bir hökumət nəzdində səfir bulundurmaq istədikdə, əvvəlcə o hökumətin rəyinə müraciət eylər və müsaidəsini aldıqdan sonra səfərxanasını açar, lakin Savdep hökumətinin qaydası büsbütün başqadır. Onun nümayəndəsi məhəllərdə [yerlərdə] təşkil edilən bolşevik konfranslarıdır. Buradakı konfrans da Savdep hökumətinin səfərxanasından başqa bir şey deyildir. Binaənileyh [ona görə], ora-

dan çıxan qərarların, verilən tələbnamələrin ruhu və mahiyyəti bizcə bəllidir. Biz yaxşı biliriz ki, burada on dörd milyonlarla paralar nasıl sərf edilir. Biz biliriz ki, keçən tətildə Əmələ Konfransı əmələlərdən qəpik-qəpik ianə istəyirdi və vermədiklərindən şikayətlənirdi. Amma indi görürüz ki, Dağıstan gününə və sairəyə on minlərlə ianələr verirlər. Bu paralar nəyədən gəlir? Bu isə bizə haqq verir deyək ki, burada yalnız Savdep hökumətinin agentləri deyil, paralar da işləyir. *(Sağdan və mərkəzdən alqış)*

Əfəndilər! Mən bunu buradan söyləməliyəm, onlar əmələləri aldadırlar. Əmələlərin içərisində gəzib deyirlər ki, bu tələbata Parlaman da tərəfdar olmuşdur. Parlamanda əyləşən heç bir firqə millətin boynuna əsarət zənciri salanlarla bir olmaz. *(Alqışlar)*

Əfəndilər! Böylə mühüm bir məsələ qarşısında ikən burada sakitanə oturub da, ufaq-təfək qanun layihələrini müzakirə edəcək bir halda deyiliz. Ona görə, Parlamenin müxtəlif fraksiya üzvləri imzası ilə hökumətə bir sual verilmişdir. Görək hökumətin bu məsələdə nöqteyi-nəzəri nədir və nə tədbirlər düşünür? Qoy, bunu bu kürsüdən söyləsinlər, biz də bilək, millət də bilsin.

Burasını qeyd etməliyəm ki, bizə təhlükənin yalnız bolşevikdən deyil, sağdan da mövcud olduğunu biliriz. Təhlükə təhlükədir, istər sağdan ya soldan olsun, bizim üçün birdir, bu təhlükə kəndi koloniyasından və hakimiyyətindən əl çəkmək istəməyən Rusiya tərəfindəndir. İstiqlaliyyətini müdafiə etmək Məclisi-Məbusana nə dərəcədə fərz isə, istiqlaliyyətini əziz bilən millət və camaat oğul-

larına, bolşevik də olsa istiqlaliyyətimiz əleyhində olanlar ilə mübarizə etmək o dərəcədə fərzdir. İstər sağdan, istər soldan olsa da düşmən düşməndir. Bu vəziyyət bizi hökumətdən sual etməyə vadar etdi. Görək hökumətin fikri nədir. Hökumətdən müvafiq cavab almayınca sakit olub evlərimizə gedəmməyiz. *(Sürəkli alqışlar)*

Sədr - Bu barədə daha kim danışmaq istəyir? Söz Rəisi-vükəlanındır [Baş nazirindir].

Nəsim bəy [Yusifbəyli] - Möhtərəm məbuslar! Bu tətilin iqtisadi olmayıb siyasi olduğunu, güman edirəm, bilməyən yoxdur. Bu tətilin siyasi olduğunu tətil edənlər və tətil etdirmək istəyən adamların özləri də inkar etməyirlər. Onlar öz məclislərində açıq deyirlər ki, biz gərək bütün Rusiyada, o cümlədən də Azərbaycanda – ki onu da Rusiyanın bir parçası hesab edirlər – Savdepiya hökuməti təşkil edək. Onlar bunu inkar etməyirlər və bu məqsədə çatmaqdan ötrü də [hər] vəsiləyə [vasitəyə] müraciət ediblər və edirlər. Məlumi-alinizdir [bilirsiniz] ki, indiyə qədər iş başında olan hökumət və indiki hökumət Azərbaycanın hüriyyətini müdafiə və mühafizə yolunda əlindən gələni əyləmişdir. Hüriyyəti-mətbuat, hüriyyəti-ictimaiyyə, tətillər mühafizə olunmuşdur. Bunun səbəbi nədir? Səbəbi budur ki, hər nə qədər hökumətimizə bəy-xan hökuməti desələr də, iş başında olan hökumət öz demokrat və xalqperəst əməli ilə demokratlığını isbat əyləmişdir. Fəqət bu hüriyyət sui-istimal [sui-istifadə] olunur. Bunlar da öz içimizdə olan əhalimiz deyil, özgə dövlətlərdən gələnlərdir ki, sui-istimal edirlər.

Bu vəziyyət içəridən qalxmış deyil, xaricdən qaldırılır. Bununla da əsil məqsəd Azərbaycanı Rusiyaya ilhaq etməkdir [birləşdirməkdir]. Bunu rusların əksəri, mütəəssifanə [təəssüf ki], hər bir rus istəyir. Sağdan bunu istəyirdilər, hətta bu xüsusda Azərbaycan daxilində bir para tədbirlər görülmüşdü ki, o da kəşf olundu. Bir çoxları nəfə və tərd edildi [sürgün edildi və uzaqlaşdırıldı] və edilir. Soldan da bunu istəyənlər var. Soldan istəyənlər özgə bir vasitə ilə Azərbaycanı Rusiyaya ilhaq etmək istəyirlər. Onlar cürbəcür vasitələrlə öz əhalimizin, əmələlərimizin əli ilə öz ixtiyarlarını və qüvvələrini buraya gətirmək istəyirlər. Doğrudur, türk-müsəlman fəhlələri arasında halı, mövqeyi haqqı ilə düşünə bilməyən, anlaya bilməyən bəzi adamlar tapılar, ancaq əminəm siz də inanarsınız ki, müsəlman türk demokratiyası və ələlümüm yerli demokratiya – ki arasında rus və erməni demokratiyası da var – bu yalana aldanmayacaqdır. *(Mərkəzdən alqış)* Çünki onlar uşaq deyillər. Onlar müvəqqəti olaraq bu yağlı sözlərə aldana bilirlər. Lakin işə gəlmiş zaman, məsələ ki dikinə qoyuldu, yəni ya Azərbaycan tərəfinə və ya Rusiya Savdepiyasına gedəsi məsələsi ki qoyuldu, o zaman zənn etmirəm rus tərəfdarı bir-iki prosentdən [faizdən] artıq raboçi [fəhlə] tapılsın. *(Mərkəzdən alqış)*

Mən eşitməmişəm, mitinqlərdə söyləyirlər ki, hökumət Həştərxan yolunun açılmasına tərəfdardır. Deklarasiyasında da bunu deyir. Doğrudur, hökumət Həştərxan yolunun, bu yeni bazar yolunun açılmasına tərəfdardır. İki yüz milyon put neft var. Onu satmaq lazım, satmaq üçün də mühüm bir bazar Həştərxandır. An-

caq hökumət və millət deyil ki neft, canını da verər ki, Savdepiya hökumətini bura gətirməz və istiqlaliyyətindən əl çəkməz. *(Sosialistlərdən başqa bütün kürsülərdə sürəkli alqış)* Hökumət demişdir ki, bəli, əgər Savdepiyadan təklif olarsa ki, nefti almaq istəyirik, o vaxt bəzi şəraitlə qəbul edəriz. Bunun mənası açıq idi. Əgər Rusiya bizim istiqlaliyyətimizi tanırsa, bizimlə hesablaşarsa, o zaman neft verərik. Bunlar olmayınca, hökumət Savdepiyaya neft verməz. Lakin bunlar deyirlər ki, yolu şəraitsiz [şərtsiz] açın, gəlsinlər. Buna heç bir hökumət, heç bir fəhlə, türk demokratiyası və heç bir azərbaycanlı razı olmaz.

Məlumunuzdur ki, bu zabastovkanın əmələlər içərisində qəbul olunması üçün ona iqtisadi bir rəng verirlər. İqtisadi məsələlərdə hökumət hər zaman fəhlələrin tərəfindəndir və olacaqdır da. Bunu hökumət öz bəyannaməsində də məlum etmişdi. Əgər tələb doğru olarsa və iqtisadi olarsa. Bugünkü tələbnamənin doğru olmadığını bəyan və ərz əylədim. Bunların o sözlərini yalana çıxarmaq üçün hökumət bəzi iqtisadi güzəştlərə də gedə bilər. Hökumət nə qədər güzəştə getsə belə, bu tətili aparmaq istəyənlər heç bir zaman buna razı olmayacaqlar. Onlar deyirlər, kollektivin [kollektiv müqavilənin] hamı maddələri qəbul olunsun. Hamınıza məlumdur ki, kollektivdə bir maddə var. Onda denilir ki, fəhlələri qulluqdan çıxarmaq və qəbul etmək fəhlələrin haqqıdır. Məlumunuzdur ki, bizim bir çox mədənlərimiz və başqa idarələrimiz var ki, hər zaman Çurayevlər istəsələr onları tətil etdirə bilirlər. Bunun da səbəbi odur ki, oradakı əmələlərin hamısı [heç

biri] azərbaycanlı deyil. Budur ki, onlar çalışırlar ki, bu maddə ilə hər yerə öz adamlarını qoysunlar, istədikləri zaman məmləkətin makinalarını və həyatını durdura bilsinlər. Əlbəttə, kollektivin bu maddələrini hökumət heç bir zaman qəbul edə bilməz. *(Alqışlar)*

Bir də, türk demokratiyasını bununla aldatmaq istəyirlər ki, hökumət də, Parlaman da, “Müsavət” da bu tələbatı razıdır. Bu kimi şeylərlə türk demokratiyasını hər nə qədər aldatmaq istəmişlər-sə də, bu gün təsəvvür edilən o tətillər yoxdur. Dəmir yolumuz dünən saat beşdə tətillər elan etmişdi. Fəqət dünən də və bu gün də lazım olan qatar hərəkət etdi. *(Sürəkli alqış)* Teleqraf lazımı dərəcədə işləyir və heç kəs ona mane olammas. *(Sürəkli alqış)* Telefon tamamilə işləməyirsə də, öz adamlarımızdan oraya təyin etdiklərimizin sayəsində hökumət dairələrinin telefonları işləyir. *(Alqış)* Və ola bilsin ki, mən sizə daha qəti deməyirəm, axşam işiğımız da olsun. Demək, o duzaq ki, qurulmuşdur, başa gəlməyəcək. Əgər bir kəs tərəfindən, işləmək istəyənlərin üzərinə hücum olunarsa, hökumət var qüvvəsilə buna mane olacaq. *(Sağdan və mərkəzdən sürəkli alqış)* Lazım gələrsə və çox inad edərlərsə, ətrafdan gələrək burada Savdep lehinə işləmək istəyənlərə təklif olunacaq ki, gedib öz Savdeplərində əyləşib işləsinlər. *(Sağdan və mərkəzdən şiddətli və sürəkli alqış. Soldan daşnaklar dəxi alqışlayırlar.)*

Hökumət rəisinin bəyanatından sonra firqə nümayəndələri hər məsələni münaqişə və müzakirə etmiş, nəticədə böyük bir əksəriyyətlə aşağıdakı qətnəmə qəbul edilmişdir:

“Raboçi Konfrans adlanan müəssisə tərəfindən elan olunan tətillər-ümuminin istiqlalımız əleyhinə bir sui-qəsd mütəzəmmin olduğunu [hədəflədiyini] nəzərə alaraq və Hökumət rəisinin izahatını eşidərək, hökumətin tətillər bitirmək haqqında gördüyü və görəcəyi qəti tədbirləri təyid [təsdiqləyəcəyini] və bu xüsusda kəndisinə hər növ müavinətdə bulunacağını vədlə, Məclisi-Məbusan növbədkilərin müzakirəsinə keçir.”

(Yenə var)

AZƏRBAYCANA XİTABƏN

Qan tökərək qazandığın istiqlalı,
Çalışaraq qurduğun şu hər bir halı,
Sərf edərək qazandığın istiqbalı
Əzmək, yemək istəyənlər, canavarlar
Onları da yutacaq çox arslanlar var.
Ey gənc Azərbaycan!
Yazıq sənə ağlamayan şeirə,
Yazıq sənə titrəməyən vicdana,
Yazıq sənə uzanmayan qollara,
Yazıq səni qurtarmayan insana.
Xayı, əsla olamaz ki, səni
Hətta bir bal arısının dikəni
İynə uc zəhər ilə incitsin.
Pək sevinclə topladığın milləti
Düşmənlərin, canavarlar dağıtsın.
Yazıq sənə ağlamayan şeirə,
Yazıq sənə titrəməyən vicdana,
Yazıq sənə uzanmayan qollara,
Yazıq səni qurtarmayan insana.

Şərəfəddin

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Royter agentliyindən)

Qahirədə

Qahirədən verilən məlumatı-rəsmiyyəyə nəzərən [rəsmi məlumata əsasən], Misirdə əvvəlkilərə nisbətən sakitlik əmələ gəlmişdir. Şəhərin bəzi hissəsində arabir üsyan vəqə olur. Orada xuliqanlar ermənilərin və yunanilərin əleyhinə düşmənanə hərəkətdə bulunurlar. Hökumət nümayəndələri bu günlərdə tətillər etmiş əmələ nümayəndələri ilə məsləhətdə bulunurlar. Dəmiryol əməlləri işə başlamışlardır. Yalnız dəmiryol zavod əməlləri işləməyirlər. Ətrafdan bildirilir ki, hər yerdə əmin-amanlıqdır.

- London - 5 nəfər Amerika afserlərindən ibarət bir komissiya Suriyaya və Kiçik Asiyaya göndərilir ki, oraların siyasi hallarını öyrənsinlər. Asiyanın iqtisadi halından bu komissiya Vilsona ərizə-hal verəcəkdir.

- Berlin - Düsseldorfda dəhşətli iğtişaş vardır. Tətillər dəmiryol mövqifini [stansiyasını] pulemyotla atəşə tuturlar. Hökumət qoşunları spartaklara qarşı pulemyot və top istemal edirlər [işlədirlər]. Tətillər və spartaklar küçələrdə hazırladıkları xəndəklərdə əyləşmişlərdir. Böyük müharibələr gözlənilir. Şəhər yenidən idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [hərbi fəvqəladə vəziyyət] altına alınmışdır.

- Berlin - Bu vaxtdək Almaniyə xəzinəsi Reyndə istila qoşunlarının saxlanması üçün 436 milyon mark pul buraxılmışdır.

- Lvov - Pəncşənbə [cümə axşamı] və

cümə günləri Ukrayna qoşunları şəhəri bombardman etmişlərdir. Ölülərin və yaralıların miqdarı çox böyükdür.

- Qırmızı ordu ilə hökumət qoşunları arasında vəqə olan dəhşətli müharibədən sonra hökumət qoşunları Münheni işğal etdilər. Bolşeviklər bir çox rəhin [giron] aldıkları şəxsləri atmışlardır. Bunların arasında general Qraf Bommer də vardır.

[İohan] Hofmann hökuməti bolşeviklərə qarşı qalib gəlmişdir.

- Münhendə müharibə davam edir. Rəhin alınan şəxslərin edamı bəzində rəsmi surətdə bəyan edilir ki, qətl edilənlərin cəsədləri öylə bir hala salınmışdır ki onları tanımaq imkan xaricindədir. Bəzi cəsədlərin başlarını kəmişlərdir. Hökumət qoşunlarının tələfatı əhəmiyyətsizdir. Spartaklar cərgəsində arvadlar da iştirak edirdilər. Bolşeviklərin başcısı Egelhofer və Landauer həbs, birincisi qətl edilmişdir. Hökumət qoşunları cərgəsində general Naqel qətl edilmişdir. Almaniyanın sair şəhərlərində mükəmməl asudəlik vardır. Hamburq ilə Berndə dəxi tətillər baxmayaraq asudəlikdir. Münhenə hökumət qoşunları daxil olmuşlardır. Ciddi və dəhşətli küçə müharibəsindən sonra şəhər spartaklardan təmizlənmişdir. Hal-hazırədək Münhendə 5 min nəfər tövqif [həbs] edilmişdir.

Romanialılar bolşeviklər əleyhinə

Royter acentə istasyonuna xəbər verirlər ki, romanialıların Macarıstana olan hücumu müvəffəqiyyətli bir surətdə iləri getməkdədir. Bu hücum Müttəfiqlərin komandası altında vəqə olub, məqsəd bolşeviklərin təzyiqatını dayandıрмаqdır.

İstilar

Sülh Konfransının icazəsi olmadan geniş və uzunmüddətli istilar olmayacaqdır.

Etimadnamələr

Yəqin edildiyinə görə, cümlətanı 9 qədər etimadnamə təqdim ediləcəkdir [paylanacaqdır]. Bunların arasında İstanbul, Suriya, Ərəbistan, Beynənnəhreyn [Mesopotamiya], Ermənistan və Fələstin etimadnamələri vardır. İşlər Vilson tərəfindən təxirə salınmışdır. Çünki Amerikanın hansı etimadnaməni götürəcəyini Vilson hələ həll etməmişdir.

Cəmiyyəti-Əqvamın İcraiyyə Komitəsi

Gürcü teleqraf acentəliyi xəbər verir ki, Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] İcraiyyə Komitəsinin birinci iclası sabah olacaqdır. Vilson yəni Hauz Amerika tərəfindən, Sesil İngiltərədən, Pişon Fransadan, Venizelos Yunanıstandan, İspaniya səfiri İspaniyadan, Pesoa Braziliyadan nümayəndə olacaqlardır. İtaliyanın hələ nümayəndəsi yoxdur. Cəmiyyət təşkilatı bir çox komitələr tərəfindən müzakirə olunmaqdadır. Cəmiyyətin birinci iclasından ötrü planlar hazırlanmaqdadır. Cəmiyyət Vaşinqtonda oktyabr ayında açılacaqdır. Rəisi-cümhur Vilsona yaxın adamlar deyirlər ki, iyun ayının 1-ində konqrenin xüsusi şöbəsinin iclası təyin ediləcəkdir.

Rusiya əhvalı

Uzun fasilədən sonra Rusiyadan alınan teleqraflar işlərin bütün-bütünə dəyişdiyini göstərir. Kolçak ilə Yudenin hü-

cumu münasibəti ilə Petroqrada ilə Moskva təxliyə edilməkdədir. Romaniya cəbhəsi daxil olmaqla bərabər, hər yerdə bolşeviklər əleyhinə müvəffəqiyyətli surətdə hərəkət davam edir. Romaniya cəbhəsində Romaniya əsgərləri Macarıstan bolşeviklərini sıxışdırmaqdadırlar. Müttəfiq əsgərləri ilə birləşmiş olan fin əsgərləri Arxangelsk altında inadlı bir surətdə hücum etməkdədirlər. Naməlum mənbədən alınan bu xəbərlər hələ o qədər də təsdiq edilməyiblər.

Petroqradaın təxliyəsi

Alınan məlumata görə, finlərin hücumu münasibətilə Trotski Petroqradaı təxliyə etdirmişdir.

QƏZETƏLƏRDƏN**Könüllü ordunun bəyannaməsi**

“Terski kazak” qəzetəsinin 58-ci nömrəsində zeyldəki [aşığıdakı] fəqərə [xəbər, hadisə] elan edilmişdir:

Cənubi Rusiya qoşunlarının Baş komandanı Müttəfiq dövlətlər nümayəndələrinə rəsmi surətdə zeyldəki bəyannaməni elan etmişdir:

“Təvəqqe edirəm, Cənubi Rusiyada olan Könüllü ordu komandanının Şura Hökuməti ilə mübarizə etməkdən nə məqsəd yürütdüyünü öz hökumətinizə bildirəsiniz.

1) Bolşevizmdən nəşət etmiş [irəli gəlmiş] anarxiyanı məhv və asudəlik bərpa etməkdir.

2) Vahid və ayrılmaz Rusiya təcrid [bərpa] etməkdir.

3) Ümumi və müsavi intixabat [seç-

kilər] ilə Milli Məclis dəvəti.

4) Oblastlara muxtariyyət və məhəlli [yerli] idarə vermək ilə ədəmi-mərkəziyyət üsulu tətbiq etmək.

5) Hürriyyəti-ədyan [dini inanc azadlığı] və hürriyyəti-miriyə [vətəndaş azadlığı].

6) Bilatəxir [dərhal] torpaq islahatına başlamalı və əmələlərin ərazi müşkülətini rəf eyləmək [aradan qaldırmaq].

7) Bilatəxir əmələ sinifinin ehtiyacatını rəf eyləmək üçün qanun tərtib vermək.

Baş komandan: Denikin

Xüsusi Şura sədri: Draqomirov

Xüsusi Şura üzvləri

Koreyada üsyan

London – Nim-rəsmi [yarı-rəsmi] surətdə xəbər verilir ki, mart ayının 31-indən aprelin 2-sinədək Koreyanın müxtəlif yerlərində 100 üsyan əmələ gəlmişdir. Üsyançılar dəyənək və ağaclarla müsələh olaraq [silahlanaraq], polisə hücum edərək poçta kantosunu, hökumət idarələrini və teleqrafxanaları yandırmışlardır. Deyirlər ki, bu üsyanda bolşeviklərin əli vardır. Bolşeviklərin ştabı Çientatu və Şanxaydadır.

Tokiodan xəbər verilir ki, Koreyada üsyanı yatırmaq üçün 6 batalyon yapon qoşunları göndərilmişdir.

* Odessa - Batum paroxoduna 250 min put ləvazimi-hərbiyyə yüklənib Denikin ordusundan ötrü göndərilərkən yolda partlayıb məhv olmuşdur. Deyirlər ki, paroxodu matroslar partlatmışlardır.

“Müvafiq tədbirlər”

Mayın 4-ündə Petroqraddan xəbər verirlər ki, Petroqrada Şurasının iclası Zi-

novyevin nitqi ilə açılır. Zinoviyev əhvalı belə təsvir edib demişdir ki:

“Nəinki cəbhədə, hətta arxada da müvafiq tədbirlər görmək lazımdır. Arxada əfi ilan az deyildir. Yoldaşımız Qriqoryev növbətə getdiyi zaman səhər ertə güllələnmişdir. Sonra qatillər başqa məsuliyyətli qulluqçulara telefon edib ölümlə təhdid etmişlərdir. Bunun müqabilində biz ciddi və qəti tədbirlər görüb öylə bir tərz-i-idarə vücuda gətirməliyik ki, yüz-lərcə fəhlələrin gözləri hər bir şeyi təqib etsin. Biz səflərə cəm olub silahlanmalıyıq. Hərgah biz özümüzü itirib sürüyə dönersək, düşmən bizimlə bacarar. Amma disiplina və təşkilat saxlarsaq, o vaxt heç bir düşmən bizə təhlükəli olmaz.”

Kostroma şəhərinin işğalı

Novorosiysskdən xəbər verirlər ki, Kostroma şəhəri Kolçak əsgərləri tərəfindən işğal edilib, bir çox mühimmat [ləvazimat] və əsir alınmışdır.

Kolçakın hərəkəti

Admiral Kolçak ordusunun şərq cəbhəsi əhvalı öylədir ki, bolşevik əsgərləri Voloqda-Yaroslavl xəttinə çəkilməyə məcbur olacaqlar. Menzelinsk cəbhəsindəki müvəffəqiyyətə böyük əhəmiyyət verirlər. Burada Kolçak əsgərləri Kuzembet-yevo, Pyanı Bor işğal etmişlərdir. Əsgəri mütəxəssislərin təsdiq etdiyinə görə, buradan Kolçak üçün şimal-qərbə açıq yol açılır. Samara şəhərinin işğalı da təsdiq edilir.

Kolçak və Şura Hökuməti

Kolçakın hücumu Bolşevik Hökumətinin həyəcanına bais olmuşdur.

Rus qiymətli şeylərinin kursu

London birjasında rus qiymətli şeylərinin güclü surətdə kursu yuxarı qalxdığını xəbər verirlər.

Məhəmmədli şah və Nikolay Nikolayeviç

Aprelin 20-sində Krimdan, Odessadan bir çox mühacir İstanbula varid olmuşdur [gəlmişdir]. Mühacirlər arasında Məhəmmədli şahı-məxlu [taxtdan salınmış şah] və Nikolay Nikolayeviç kəndi validəsi [anası] ilə vardır. Bolşeviklər Novorossiyskə qədər işğal etmişlərdir.

Avstriya, Macar, Bolqariya və Türkiyə müahidənamələri

Təsəvvür edildiyinə görə, Sülh Müahidənaməsi [sazişi] alman nümayəndələri tərəfindən imza edildikdən iki həftə sonra Avstriya, Macar, Bolqariya və Türkiyə arasında olan müahidənamələr imza edilməyə hazırlanacaqdır.

VƏHDƏTİ-MİLLİYYƏ HEYƏTİNİN VERDİYİ MÜXTİRƏ

Vəhdəti-Milliyə Heyəti tərəfindən 17 mart 335 tarixində Əhməd Rza bəy imzası ilə və Paris Konfransında dörd dövləti-müəzzəmə heyəti-mürəxxəsəsinə [dörd böyük dövlətin nümayəndə heyətlərinə] teleqrafla təbliğ edilmək ricası ilə İstanbulda İngiltərə, Amerika, Fransa və İtaliya fəvqəladə komissarlarına tövdi olunan [verilən] fransızca müxtirənin [notanın] surəti-mütərcəməsidir [tərcümə edilmiş surətidir]:

Vəhdəti-Milliyə Heyəti Sülh Konfran-

sının mövzuvi-müzakirəti bulunan məsələnin [müzakirə mövzusu olan məsələlərin] ən çox süubətlik [çətinlik] və ən ziyadə diqqət və etinaya şayan [layiq] olanlarından birinin Məmaliki-Osmaniyyə [Osmanlı ölkəsi] məsələsi olduğu fikrindədir.

Mühəqqəqdir [qətidir] ki, Şərqi-Qərribdə [Yaxın Şərqdə] sülh və asayiş Sülh Konqresi tərəfindən Türkiyə haqqında ittixaz [qəbul] olunacaq məqul [məntiqli], bitərəfanə və münsifanə [insafli, ədalətli] süvəri-təsviyəyə [çarələrə, həll yollarına] şiddətlə mərbutdur [bağlıdır].

Heç bir surətlə arzu və ehzar etmədiyi [istəmədiyi, səbəb olmadığı] bir hərbdən məcruh [yaralı] və bitab çıxan milləti-Osmaniyyə Dövəli-müəzzəməyi-etilafiyə [böyük Antanta dövlətləri] ilə Amerika Cəmahiri-Müttəfiqəsinin [Amerika Birləşmiş Ştatlarının] bilcümlə əlaqədarları [bütün tərəfləri] dinləməkdən, mütəlibatlarının [tələblərinin] leyh və əleyhində haqcuyanə [ədalətli] tədqiqatda bulunmaqdan və müahideyi-müstəqbəleyi-sülhiyyənin əsaslarını [gələcəkdəki sülh sazişinin prinsiplərini] rəis Vilson cənabları tərəfindən pək müstəhsən [xoşagələn, bəyənilmiş] bir surətdə vücuda gətirilən prinsiplərə istinad etdirməkdən imtina etməyəcəkləri qənaətindədir.

Dövləti-Osmaniyyənin, Vilsonun prinsiplərinin bir hakimiyyət və əmniyyəti-tammə təkəffül etdiyi [tam təhlükəsizliyinə zəmin olduğu] türk əqsamı [ərəziləri] şimalən [şimalda] milliyət prinsiplərinə rəğmən Bolqarıstanə tərək olunan Trakıyadan Qafqaza, şərqnə [şərqdə] İrən hududuna, cənubən Bağdad və Suriya vilayətlərinə qədər imtidad edir [uzanır].

Rum ünsürünün kiçik bir əqəliyyə

[azlıq] təşkil etdiyi Bursa və Aydın vilayətləri ilə ermənilər[in] əqəliyyətdə bulunduğu halda avropalılar indində [nəzində] “erməni vilayəti” [erməni vilayətləri] ünvanı ilə məruf olan [tanınan] vilayəti-şərqiyyə [şərq vilayətləri] də bu əqsama daxildir.

Məruzəti-salifə [yuxarıdakı məlumatlar], rəsmi ehsaiyyəti-Osmaniyyə [Osmanlının rəsmi statistikasını] ilə şübhəyə məhəl [yer] buraxmayacaq bir surətdə müəyyəddir [doğruluğu təsdiq edilmişdir].

Bu müxtirəyə ilhaq [əlavə] edilən xəritələrin vəzəhən göstərdiyi vəchlə [açıq-aşkar göstərdiyi kimi], bu nöqtədə ehsaiyyəti-Osmaniyyə əcnəbi istatistiklərlə mütabiqət etməkdədir [uyğunluq göstərməkdədir].

Məhəza [bununla belə], bu xüsusda ufaq bir tərəddüd mövcud olduğu halda, beynəlmiləl bir heyət tərəfindən təhqiqat icra edilir. Arayi-amməyə [xalqın rəyinə] müraciət olunacaq olarsa, vilayəti-şərqiyyə və Kilikiyada böyük bir Ermənistan təşkilinin, Trakiya ilə Bursa və Aydın vilayətlərinin Yunanıstana ilhaqının [birləşdirilməsinin] milliyət prinsipləri nöqtəyi-nəzərindən qətiyyəni qeyri-qabil olduğu təbəyyün edəcəkdir [meydana çıxacaqdır]. Böylə bir qərar millətin əksəriyyəti-əziminin [böyük əksəriyyətinin] mənafeyini müxill [pozan, ixlal edən] bir vəziyyəti-qeyri-təbiiyyə ehdəsindən [qeyri-təbii bir vəziyyət yaratmaqdan] başqa bir şeyə yaramayacaqdır. Keçən sənənin şubatında [fevralında] rəis Vilson cənabları tərəfindən təbəyyün [bəyan] olunan prinsiplərə əzhərcəhət [hər cəhətdən] müğayir [zidd] olan öylə bir hal, bittəb [əlbəttə], bitməz-tükənməz mücadiləti-daxiliyyəyə

[daxili toqquşmalara] səbəbiyyət verəcəkdir. Zira bu gün mövcudiyyəti-milliyəsini idrak edən hər qövmlər bir hakimiyyəti-əcnəbiyyə altına keçməyə və yaxud bir kiçik əqəliyyətin təhəkkümü [kiçik bir azlığın hakimiyyəti] altında qalmağa bittəb müvafiqət edəmməyəcəkdir [razılıq verə bilməz].

Məmaliki-Osmaniyyənin türklərlə məskun əqsamında [türklərin yaşadığı ərazilərində] hakimiyyəti-Osmaniyyənin tam və mükəmməl bir surətdə idaməsi [davam etməsi] ədalət və nisfətə [insafa] müvafiq bir surəti-təsviyədən ibarət olmayıb, eyni zamanda bu həvəleyi-məzkurədə [deyilən regionda] asayiş və sükunətin idaməsinə xadim [xidmət edən] bir tədbirdir.

Digər məmləkətlərdə əqəliyyətlərə bəxş ediləcək olan bilcümlə hüququn [bütün hüquqların] Türkiyədə əqəliyyətdə qalan və əsrlərdən bəri bir taqım imtiyazati-mühimmədən müstəfid bulunan [mühim imtiyazlardan istifadə edən] milliyətlərə də bəxş olunması vücbu müstəğniyyəyə bəyandır [bəxş olunmasının vacibliyini söyləməyə belə ehtiyac yoxdur].

Digər cəhətdən, Qafqazda mövcud bulunan Erməni Cümhuriyyətinə, orada təvəttün [yurd salmaq] arzusunda bulunan ermənilər üçün bir qisim ərazinin ilhaqı xüsusda da ədədləri və Türkiyədə təhti-təsərrüflərində [istifadələrində] olan ərazinin miqdarı daxili-hesab edilmək [hesaba alınmaq] şərti ilə nəzəri-etibara alınmalıdır.

Vilayəti-ərəbiyyəyə [ərəb vilayətlərinə] gəlincə, Vəhdəti-Milliyə Heyəti bu həvalini [bu yerləri] məmaliki-Osmaniyyənin əqsami-mütəbaqiyyəsinə rəbt edən

[qalan hissələrinə bağlayan] əlahi-siyasiyə, diniyyə, iqtisadiyə və ictimaiyyəyə görə [siyasi, dini, iqtisadi və ictimai əlaqələrə görə] nəzəri-etibara alına biləcək paydar [qalıcı] və ağıl və məntiqə müvafiq yeganə surəti-təsviyənin [həll yolunun] vilayəti-məzkurəyə [deyilən vilayətlərə] vase [geniş] bir muxtariyyət bəxş və təminindən ibarət olduğu fikrindədir. Heyət bu nöqtəyi-nəzərə vilayəti-məzkurə əhalisinin iştirak etdiyinə və bu surətlə müstəqillən zühuru məlhuz müşkülət və ixtilafatın [müstəqil surətdə meydana çıxacağı təsəvvürə gətirilən çətinlik və ixtilafatın] önu alınmış bulunacağına qanədir.

Xətmi-kəlam etməzdən əvvəl Vəhdəti-Milliyə Heyəti Etilaf [Antanta] və Amerika Cəmahiri-Müttəfiqəsi düvəli-müəzəməsinin [böyük dövlətlərinin] hissiyyəti-insaniyyətkəranə və bitərəfanəsinə [humanizm və bitərəflik hisslərinə] müraciətlə, ermənilərin təhciri [köçürülməsi] əsnasında iqa olunan məzalim [edilən zülümlər] və rumların Adalar dənizi səvahlindən təbidləri [Egey dənizi sahillərindən qovulması] münasibətilə vüqqa gətirilən yolsuzluqlar haqqında beynəlmiləl bir heyət tərəfindən təhqiqi əsbabının istikmalını [başla çatdırılmasını] rica edir. Öylə bir təhqiqat nüqati-atiyyənin təbəyyünü üçün müqtəzidir [aşağıdakı nöqtələrin aşkar edilməsi üçün lazımdır]:

1) Cəhəti-əsgəriyyənin [hərbi qanadın] qərarı ilə icra edilən təhcir əsnasında erməni əhali türk komitəçiləri tərəfindən zülüm görmüşlərsə də, müsəlman əhalinin rəsmi rus əsgəri raporlarından müstəban [aydın] olduğu üzrə erməni çetələri tərəfindən məruz qaldığı məzalim daha əhvən [daha az] deyildir.

2) Türk əhali, daima təqbih etdiyi [pis-

lədiyi] və bütün failləri [icraçıları] haqqında təqibati-ədliyyə [hüquqi təqib] icra olunan bu cinayətdən [cinayətlərdən] bəriyyəzzimmədir [təmizdir, məsuliyyət daşımır].

3) Vicdani-ümumi bu qədər cinayət irtikabından [cinayətlər işlədikdən] sonra Qafqaziyada və ya sair məhəllərdə [yerlərdə] sərbəstcə dolaşan erməni komitəçilərinin də təcziyəsini [cəzalandırılmasını] tələb etməkdədir.

4) Adalar dənizi səvahlində və Trakiyada rumların qətlam edildiyinə dair rəvayətlər qətiyyə əsassız olub, məhzən rum ünsürünün daima kiçik bir əqəliyyətdə qaldığı bu həvali haqqında bir taqım qeyri-məşru müddəiyyəti-mülkiyyəyə girizgah təşkil etmək əməli ilə işəə olunmuşdur [qanunsuz mülki iddialara giriş təşkil etmək məqsədi ilə yayılmışdır]. Bu həvalidə rumlar o mərtəbə əqəliyyətdədirlər [o dərəcədə azlıqdadırlar] ki, yunan hökuməti Balkan müharibəsinin fərdasında [ertəsində] idareyi-yunaniyyənin sui-müamilatından [yunan idarəsinin pis rəftarından] dolayı məmaliki-Osmaniyyəyə hicrətə [köçməyə] başlayan müsəlmanlar ilə mübadilələrinə rəsmən müvafiqət etmişdi [razılıq vermişdi].

Vəhdəti-Milliyə Heyəti yalnız türklər nəzdində deyil, bütün ələmi-islamda həyəcani-əzimi mövcib olan [böyük həyəcana səbəb olan] bir məsələni də ərz etmək lüzumuna qaildir [inanır]. Mövzuyi-bəhs [müzakirə mövzusu] olan məsələ bəzi teleqraf ajansları tərəfindən İstanbulun müqəddəratı haqqında verilən həvadisdır [xəbərlərdir]. Bu xəbərin külliyyə əsassız olduğu ümmidi-qəvisindəyiz [tamamilə əsassız olduğunu möhkəm ümid edirik]. Dövləti-Osmaniyyədən, beş əsrdən bəri mə-

qərri-xilafət bulunan [xilafətin mərkəzi olan] paytaxtı – ki bu ehtiyacı təmin edə biləcək yeganə şəhərdir – çəkib qoparmaq, millətdən məqabiri-əcdadını [əcdadının qəbirlərini], məsacidini [məscidlərini] və əhalisinin qismi-əzəmi türk olan bir şəhərin bütün müəssisəti-ümumiyyəsinə [xalqa məxsus bütün müəssisələrini] almaq yalnız milliyyət prinsiplərinə deyil, hətta ən bəsit qəvaidi-insaniyyəyə müğayir [insaniyyət qaydalarına zidd] və sərih [açıq-aşkar] bir haqsızlıq olar.

Vəhdəti-Milliyə Heyətinin ədalətdən başqa bir istirhamı [xahişi] yoxdur. Bütün bu məsələlər haqqında təhqiqati-əmiqə [dərin təhqiqatlar] icrasını və istehsal olunacaq [əldə ediləcək] nəticələrə görə Vilson prinsiplərinin tətbiqi[ni] rica edir.

Bir məfkureyi-ədalət [ədalət məfkurəsi] uğrunda və millətlər arasında bilcüm-lə əsbabi-ixtilafı bərtərəf edərək [ümumiyyətlə ixtilaf səbəblərini aradan qaldıraraq] insaniyyəyə bir dövreysi-nisfət və rifah [insaf, ədalət və rifah dövrü] təmin etmək üzrə hər bəmiş bulunan əqvam [millətlər] tərəfindən, məşruyyəti qeyri-qabili-inkar olan [qanuniliyini inkar etmək mümkün olmayan] bu təmənnə şübhəsiz məsmu olunacaqdır [eşidiləcəkdir].

ERMƏNİSTAN VƏ GÜRCÜSTAN HÜDUDU

Zaqafqaz cümhuriyyətlərinin bu günlərdə Tiflisdə başlanmış konfransında baxılacaq mühüm məsələlərin biri də hüddud məsələsi olduğundan naşi [ötrü], Gürcüstan və Ermənistan iddia etdikləri hüddudu erməni “Aryo” və “Aşxatavor” qə-

zetələrindən tərcümə edir, qareinə [oxuculara] təqdim edirik.

Daşnaksutyunun Tiflis komitəsinin mürəvici-əfkəri [fikirlərini yayan orqanı] “Aşxatavor” qəzetəsinin yazdığından anlaşılır ki, İngilis Hökumətinin İrəvan nümayəndəsi miralay [polkovnik] Temperlinin “Əski Rusiya hüddudu dairəsində olan hansı qitələri [əraziləri] Ermənistan öz ayrılmaz hissələri hesab edir?” - sualına Ararat hökuməti aşağıda göstərilən dairəni göstərmişdir:

1) Bütün İrəvan vilayəti (quberniyası).

2) Qarsın tamam dairəsi.

3) Tiflis quberniyasından Axalkələk qəzasının 2 nahiyəsi, yəni Tabaxuri gölünün cənub, Borjom məntəqəsinin bir hissəsi, Qori uyezdində Saxra-Sxurin səhrasını ayıran silsileyi-cibal [dağ silsiləsi] və bu uyezdin cənub-şərq[in]də olan Borçalı uyezdinin Salxa adlanan dairəsi, yəni uyezdin qərbi hissəsi, bunun qərbindən çəkilib Hol dağın tərəsi ilə Arğuvan dağından 7 verst aralı çəkilən xətt, Borçalı uyezdində şimaldan başlanıb Sığraş adlı dağdan enib, Xramçay aşağı gəlib dəmiryol xəttinə dəyir, belə Mukis-Xaçın və Şüləver sərhədin şimal tərəfində, yəni Ermənistan tərəfində qalır.

Gəncə vilayətinin bir hissəsi, yəni Qazax qəzasının şimali hissəsi, o qayda üzrə Uzuntala və Kolanı Ermənistana düşür. Gəncə qəzasının şimali hissəsi, Çardaxlı, Çaykənd qalır dairənin içində.

Cavanşir qəzasının qərbi hissəsi, böylə ki, Tərtər qəsəbəsi sərhəddən kənar qalır. Şuşa qəzasının dağbasar hissəsi – Ağdam, Qacar kəndləri kənar qalırlar.

Cəbrayıl qəzasının erməni kəndləri, Zəngəzur uyezdini başdan-başla, mahalın

qərbində olan Kirs dağı, Şahverdilər kəndi, Aras çay üstündə olan Ağbeli adlı kənd ilə belə.

Bu dairə içində olan yerlərdən indiyədək Ermənistan hökumətinin təhti-idarəsinə [idarəsi altına] keçən yerlər bu[n]lardı[r]:

1) Qars dairəsi.

2) Tiflis quberniyasında Axalsix qəzası hələlikdə ingilislər tərəfindən idarə edilir. Borçalı qəzasında Kaminka çayından Sadaxlyadək bitərəf məntəqə dairəsinə daxil edilib, qalan hissəsini isə gürcü qoşunu işğal etmişdir.

3) Gəncə uyezdinin bir hissəsi.

4) İrəvan vilayətində Naxçıvan livasının cənub-qərbi, Sərdar qəzasının Aras və Xaçik kəndlərindən cənub tərəfi.

Bundan məlum olur ki, Qarabağı Ermənistan öz hissəsi və təhti-ixtiyarına keçmiş hesab edir.

O cəhətə də [ona görə də], Azərbaycan Hökuməti tərəfindən həman vilayətə general-qubernator təyin edəndə etiraz edib və guya general Tomson həman etiraza cavab olaraq demişdir ki, Qarabağa general-qubernator təyin etməkdə məqsəd oranı Azərbaycana tabe etmək deyilmiş, məhz Yevlax yolunun qaydaya salınıb əmin-amanlığıdır və [Xosrov bəy] Sultanovun Zəngəzur uyezdinə ixtiyarı cari olmayıb o yer Milli Komitə tərəfindən müvəqqəti idarə ediləcəkmiş.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Qız itibdir

Aprel ayının 12-sində, Mərdəkandan Çərkəz adında 10 yaşında bir qız Salyana

getmək üçün yola düşmüşdür. Binə kəndi yanında həman qızı görmüşlər. O vaxtdan indiyə qədər qızdan bir xəbər yoxdur. Xəbəri olanlardan xahiş olunur ki, Bakıda Bolşoy Çənberəkənd küçəsində 3 nömrəli evə xəbər verib bəxşiş alsınlar.

Axtarış və əsləhə tutulması

- Hökumət tərəfindən edilən binagüzarlığa [sərəncama] görə, şəhərdə axtarış və tövqifat [həbslər] davam etməkdə olub, bir çox şübhəli və müzirr [ziyanlı] şəxslər həbs edilmişlərdir. O cümlədən, bir nəfər müsəlman tələbəsi (student) dəxi həbs edilmişdir ki, o, saxta pullar hazırlamaqla məşğul olmuş. Onun Kamenisti küçədə olan evindən bir çox pul qayıran alat [alətlər] və makina tapılmışdır. Məzkur [deyilən] şəxs bu vaxta qədər milyon yarım manat məbləğində pul hazırlayıbmış.

- Dünən polis tərəfindən edilən axtarışlar nəticəsində şəhərin bir çox yerlərində bir neçə əsləhə [silah] anbarı, külli miqdarda patron, tüfəng və patlangıç şeyləri tapılmışdır.

Müzirr şəxslər haqqında

Daxiliyyə naziri tərəfindən edilən binagüzarlığa [sərəncama] görə, Bakıda sükunət edib [yaşayıb], müəyyən vəzifə və məşğuliyyət sahibi olmayıb, hökumət və camaat işlərinə xələl yetirməklə məşğul olan müzirr [ziyanlı] şəxslər Bakıdan çıxarılacaqdılar. Həmin binagüzarlığa əməl edilməkdən ötrü, qubernatora göndərilmişdir. Böylə şəxsləri axtarıb və tövqif [həbs] etməkdən ötrü polis tərəfindən ciddi tədbirlər ittixaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür]. Tövqif edilənlər Azərbay-

can Cümhuriyyəti torpağından sürgün ediləcəklərdir.

Şattlvortun əzimi

Bakıdakı Müttəfiqlər qoşunlarının Baş komandanı miralay [polkovnik] Şattlvort dünən sürət qatarı ilə Qarabağa hərəkət və əzimet etmişdir [yola düşmüşdür].

Sultanovun vürudu [gəlişi]

Qarabağ general-qubernatoru doktor Xosrov Paşa bəy Sultanov dünən şəhərimizə varid olmuşdur [gəlmişdir].

Paroxodların hərəkəti

Dünəndən etibarən paroxodların adı üzrə olaraq hərəkəti başlanıb, Ənzəli və Lənkəran şəhərlərinə birər paroxod getmişdir.

Əmələlərə ərzaq verilməsi

Daxiliyyə Nəzarəti tərəfindən əmələlərin ərzaq cəhəti nəzərə alınaraq, bu yaxınlarda onlara lazımı dərəcə müavinət göstərməkdən ötrü bir qanun layihəsi hazırlanmaqdadır.

TƏTİLİ-ÜMUMİ

Balaxanada

- Balaxana 10-cu və 13-cü mədənlərin müsəlman əmələləri mayın 4-ündə ictimai [iclas] edərək, Məsai Nəzarətinə [Əmək Nazirliyinə] şu yolda bir təhriat [məktub] göndərmişdir:

“Əmələlər mayın 4-ündə əqdi-ictimai əylədikdən [iclas keçirdikdən] sonra zabastovka [tətil] məsələsini müzakirə etmiş və zabastovkanın vətən-millət üçün təhlü-

kəli olduğu məlum olmuş və zabastovka elan etməməyi qərara aldıq. Mədən sahibləri hesablarımızı vermədikləri halda məvacibimizi hökumətdən istəyəcəyimizi ərz edirik.”

- Yenə Balaxanada Moskovski-Kavkazski cəmiyyətinin neft mədəninə çalışan müsəlman əmələləri zabastovkanın vətən və millət üçün təhlükəli olduğunu dərk edib tətilə zidd getmişlər və Məsai Nəzarətinə yuxarıdakı məaldə [məzmununda] bir ərizə göndərib qərarlarını elam etmişlərdir [bildirmişlər].

- Mantaşev zavodunda işləyən əmələlər dəxi tətilə qarşı protesto edərək işlərinə müntəzəmən davam etmişlər və Məsai Nəzarətinə təhriat [məktubla] müraciət edərək tələblərini bildirmişlərdir.

- Balaxanada Musa Nağıyevin mədəninə dəxi əmələlərin ümumi iclası olub, müsəlman əmələləri əksəriyyətlə qərar vermişlərdir ki, bu tətilə əsla iştirak etməyib hökumətin mənafeyini hər surətlə müdafiə[yə] və vətənin təhlükəsinə qarşı hər cəhətlə fədakarlığa mühəyyə [hazır] olduqlarını və Mart hadisətini bir daha təkrar etdirmək istəyənlərə qarşı nifrətlərini izhar etmişlərdir.

- Kokerev əmələləri may ayının 6-sında ictimai əqd edib müsəlman əmələlərinin qəti surətlə tətilə meyl etməyəcəklərini qərara alıb, qərarlarını da firqənin Təbliğət və Təşkilat şöbəsinə və Məsai Nəzarətinə bildirmişlərdir.

- May ayının 6-sında Rotşild Kasabov uçastok [sahə] mədəninə işləyən müsəlman əmələləri əqdi-ictimai edib tətilə razı olmadıqlarını bəyan və qərarlarını Təbliğət və Təşviqat şöbəsi ilə Məsai Nəzarətinə elam etmişlərdir.

- “Bakı neft yoldaşları”nın 20-ci uçaş-tokunda işləyən müsəlman əməlləri tət-ilə qarşı protesto edib, iştirak etməyə-cəklərini Məsai Nəzarətinə bildirmişlər-dir.

Ramanada

- Ramanada Musa Nağıyevin mədə-nində Fərəc bəy firqə Təşkilat və Təbliğət şöbəsinə bildirir ki, Nobelin 3-cü nömrəli mədəninə işləyən əməllər tətil günü işləmək istədikləri halda, zavod sahibi mane olmaq istəmişdir. Bu səbəblə Fə-rəc bəy polis müdiriyətinə şikayət ey-ləmişdir.

- Ramanada Putayev mədəninə, Mantaşev, Avakovda bütün əməllər iş-ləmişlərdir. Xristian və islam əməlləri işlərindən ayrılmalıdırlar. Ancaq No-belin 4, 6, 7[-ci] mədənlərində işləyən əməllərə müdir müavini mane olub iş-ləməyə qoymamış və buna qarşı protes-to edilmişdir.

- Kokorev Mərkəzi Balaxana dairəsin-də ruslar maşınları aparıb lazım olan his-sələrini çıxarmışlar və müsəlman əməll-ərinin çalışmalarına mane olmuşlardır.

- Şapir zavodunda müsəlmanlar işlə-mək istədikləri halda, ruslar mane ol-muşlardır.

- Ramananın Moskovski-Kavkazski şirkətində Hacı Əlibaba oğlunun verdiyi məlumata görə, mayın 6-sında prikazçik Lapatski əmr vermişdir ki, buruqlar bağ-lansın. Yoldaş Hacı Əli isə buruqlara yol verib işləməyə başlamışdır. Mədənin idar-ə məmuru gəlib mane olmaq istəmişsə, əməllər cavab verib buruqları çıxarma-ğə müvafiqət [razılıq] etməmişlər və mə-vaciblərini hökumətdən alacaqlarını bə-

yan eyləmişlərdir.

Bunun üzərinə sədr Damənzadə “Mən Konfransda söz vermişəm, gərək mədəni bağlayam” və ruslar arasında da mərqum [deyilən] təhrikat və təşviqatda bulunmuşdur. Müsəlman əməlləri pro-testo etmişlərdir. Daha təfsilat məlum deyildir.

Bayılda

- Bayılda Süleyman Abdullayevin mas-terskisində [emalatxanasında] işləyən mü-səlman əməlləri [fəhlələri] firqənin Təb-liğət və Təşkilat şöbəsinə müraciət edib şikayət edirlər ki, özləri işləmək istədik-ləri halda rus əməlləri mane olmaq-dadır. Bunun üzərinə lazım gələn yerlərə müraciət edilib, müsəlman əməllərinin işləmələri təmin edilmişdir.

- Kəza [eləcə də] sabiq Dadaşovun mədəninə işləyən əməllər dəxi işlə-mək istədikləri halda, rus əməlləri ma-ne olmuşlar və bu keyfiyyət [vəziyyət] məqami-aidinə [aidiyyətli quruma] bildiri-lərək, müsəlman əməllərinin işləmələri təmin olunmuşdur.

- Bakinski dokda işləyən əməllər də-xi rus əməllərindən şikayət edib, şika-yətləri nəzəri-diqqətə alınaraq işləmələri təmin edilmişdir.

MAYIN 9-DAKI TƏTİL ƏHVALINDAN

- Bakinski dok əməlləri işləməyə qə-rar vermişlərdir.

- Balaxanada Avakov, Pitoyev, Şibayev və Mirzoyev əməlləri işləməyə başla-mışlardır. Qeyri-müslimlər də işləyirlər.

- Binəqədidə müsəlman və qeyri-mü-səlman bütün əməllər işləyirlər.

- Çornı-qorod [Qara şəhər] ilə Beli-qoroddakı [Ağ şəhərdəki] bütün müsəl-man əməllər işləyir, qeyri-müslimlərdən dəxi bir qismi çalışırlar.

- Suraxanıdakı bütün müsəlmanlar, ruslarla ermənilərin dəxi qismi-mühim-mi çalışırlar. Yalnız qeyri-müslimləri Staç-komun [Tətil Komitəsinin] adamları cəb-rən [zorla] işdən almağa təşəbbüs edirlər.

“MÜSAVAT” FIRQƏSİNDƏ

Bu may ayının 9-da mədən dairə-lərində bulunan bütün əməllər nümayənd-ələri “Müsavat” firqəsinə toplanmış-lardı. Tətil haqqında uzun müzakirətdən sonra ümum müsəlman və türk əməll-əri nümayəndələri qərar qoydular ki, bundan sonra “Müsavat” firqəsinin mü-saidəsi olmayınca, heç bir tətillə iştirak etməsinlər.

Müvəqqəti müdir: Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Məclisi-Məbusan və tətillər

səh. 154. “O da, siz burada oturan və milləti təmsil edən məbuslar və sonra da türk xalqı, müsəlman demokratiyasıdır.”: qə-zetdə bu cümlə belə getmişdir: “O da, siz bu-rada oturan və milləti təmsil edən məbuslar var və sonra da türk xalqı, müsəlman demokratiyasıdır.”

"Kəlamül-həqq yuradə bil-batıl.": “Sözü haqqdır, nəzərdə tutduğu batildir.” (ərəbcə)

səh. 155. “Savdep” (yaxud Savdep höku-məti; yaxud Savdepiya): Deputatlar Soveti; Rusiya Deputatlar Soveti; məcazi mənada Sovet Rusiyası.

səh. 156. “Azərbaycanın hüriyyətini mü-dafiə və mühafizə yolunda”: qəzetdə “Azər-baycanın” yerinə “Azərbaycanda” getmişdir.

Qəzetələrdən

səh. 162. “Mühacirlər arasında Məhəmmədli şahı-məxlu və Nikolay Nikolayeviç kəndi validəsi ilə vardır.”: Söhbət, 1907-1909-cu illərdə İran şahı olan Məhəmmədli şah Qacar və Rus çarı I Nikolayın nəvəsi Böyük knyaz Nikolay Nikolayeviçdən gedir. Nikolay Nikolayeviçin anası Aleksandra Petrovna 1900-cü ildə ölmüşdür. Böyük knyazla birgə Odessadan qaçan isə impera-tor II Nikolayın anası Mariya Fyodorovna idi.

Vəhdəti-Milliyə Heyətinin verdiyi müxtirə

səh. 162. “Vəhdəti-Milliyə Cəmiyyəti” (yaxud Vəhdəti-Milliyə Heyəti): Türkiyədə milli birliyə xidmət məqsədi ilə Əhməd Rza bəy tərəfindən qurulan cəmiyyət.

“17 mart 335 tarixində”: Burada tarix rumi təqvimlə (1335-ci il) verilmişdir. Miladi təqvimlə 17 mart 1919-cu il tarixinə uyğundur.

səh. 164. “...erməni komitəçilərinin də təcziyəsini tələb etməkdədir.”: qəzetdə “təcziyəsini” yerinə səhvən “təcrübəsini” getmişdir.

Ermənistan və Gürcüstan hüdudu

səh. 165. “sualına Ararat hökuməti”: qəzetdə “sualına” yerinə “cavabına” getmişdir.

Tətili-ümumi

səh. 167. “firqənin Təbliğat və Təşkilat şöbəsinə”: “Müsavat” partiyaşının Təbliğat və Təşkilat şöbəsi nəzərdə tutulur.

Bazar ertəsi, 12 may 1919-cu il, nömrə 178

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 11 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 12 mayıs 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırncı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

BİRİNCİ MÜSƏLMAN TƏVƏLLÜDXANASI

Yekşənbə [bazar] günü may ayının 11-də mama Gövhər xanım Qazızadə tərəfindən müsəlmanlara məxsus olmaq üzrə xüsusi təvəllüdxana açılır. Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Doktor Tsentner konsultasiya icra edir. Armyanski 13, telefon: 58-39.

ZABASTOVKAYA DAİR

Mayıs ayının 6-sından etibarən tətili-ümumi elan edildi. Hökumətin Parlaman-da verdiyi bəyanatından və ümumun gördüyündən məlum oldu ki, “iqtisadi” namı [adı] ilə pərdələnmiş bu yeni tətillə əsla və qəta [qətiyyə] iqtisadi olmayıb, bütün-bütünə siyasi bir amalın qazanılması üçün yapılmış bir hiylədir ki, onun da məqsədi istibdad boyunduruğundan yenicə qurtarmış Azərbaycanı dübarə bir boyunduruq altına soxmaq idi.

Rusiyanın istibdadını da gördük, sosialist namı ilə şöhrət tapmış bolşeviklərini də gördük. Dağıstanlıların qanını axıdan bugünkü Denikin, Lyaxovlarını da gördük.

Kənardan gəlmə ünsürlərin idarəsi “ləzzətini” hamıdan artıq müsəlman fəqərəyi-kasibəsi anlamışdır. Çünki zərbənin ən böyüyü, xarici qapazının ən ağırını hər yerdə və hər vaxtda o biçarələrin başına dəymişdir. Bu acı həqiqəti müsəlman fəhlələri ilə bərabər, bolşevik rəisləri də gözəlcə bilirlər ki, özgələrin bir bu qədər cəfa və bəlasına davam gətirmiş müsəlman fəhlələri artıq sosialistlərin vədə etdiyi “behiştinə” aldanmayacaqlar. Odur ki, məsələyə “iqtisad” maskası geydirilməkdən başqa, hərifiylər ayrı bir çarə tapmamışlardı. Lakin zənn etməyirəm ki, müsəlman fəhlələrinin arasında öylə sadələvhləri tapılsın da Nikolayın jandarmalarını və bolşeviklərin də Mart hadisətini bu tezlikdə unudub, bəzi kənardan gəlmə cibi boş lotuların yağlı vədələrinə aldansınlar.

Burası bizim üçün mühəqqəddir [şübhəsizdir] ki, fəhlələrimiz hiyləkarların hiylələrinə daha aldanmayırlar. Şükürlər olsun ki, millətimizin ənvai [müxtəlif] sinifləri artıq dost ilə düşməne fərq qoymağa başladılar. Binaənileyh [ona görə], ümid bağlamaq olar ki, müsəlman fəhlələri döşlərini gərib müqabildə dayandıqları üçün zabastovkaçılar ürəyində bəslə-